

SUMMARY

Solovyova O.M., Ganzhelo V.O. Administrative law enforcement of the right to arms in Ukraine: problems and perspectives. The article deals with legal problems of legalization of short-barreled firearms in Ukraine which reached its culmination during the period of antiterrorist operation.

The article describes theoretical and practical problems of the firearms' regulation in the state. Namely, the author affirms that one of the negative features is absence of a single unified notion of "firearms" and regulation of the turnover of dangerous property on the law subordinate level. The indicated facts create a favourable basis for abuse of law, development of corruption in the licensing activity of this field etc.

The authors analyze legal regulation which comprehensively control the procedure of acquisition, storage and usage of weapons in Ukraine (order № 622 of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine), according to which the permissive process of acquisition is established for hunting weapons, melee weapons and cooled arms. Short-barreled firearms are beyond access for citizens, it is criticized on the half of potential owners. It is substantiated that among the benefits of providing citizens with the opportunity to purchase short-barreled firearms one can consider the state's inability to ensure the protection of the rights and freedoms of citizens, guaranteed by the Constitution. The authors give statistics, according to which every eighth Ukrainian has an illegal weapon which can become an instrument of crime. Also the author relates to the positive features, the effective international experience of the introduction of short-barreled firearms in public relations, which has significantly reduced the level of crime in such countries as the USA, Poland, Estonia etc. However, in contrast to these facts, there is an annual increase of a few but large-scale shootings which is gradually changing the policy of European countries towards the complication of the procedure of the fire-fighting equipment purchase. Nevertheless, the author emphasizes the impossibility of implementing international experience due to the low legal awareness of Ukrainians, lack of culture of using weapons, as well as unstable situations in the country, ineffective fight against corruption. This opinion is supported by the data of a sociological survey, according to which about 80 % of the population of Ukraine categorically refuse to be provided with the right to own short-barreled firearms, at the same time, 50 % of respondents are convinced that only increased criminal liability for latent possession of weapons will become a guarantor of security in the country.

In this article the authors offer to concentrate attention of the state authorities and scientists on eradicating corruption, raising the level of society's culture by improving the sphere of education and the law-enforcement system, as well as the struggle against the existence of weapons that are not registered in a specially defined manner, which will create prospects for further pro et contra.

Keywords: *weapon, legalization, the circulation of the fire-fighting equipment, perspectives.*

УДК 342.951:351.74 (474.5)

Чумак В.В. ©

кандидат юридичних наук
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

DOI:10.31733/2078-3566-2018-3-70-74

РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ЛИТВИ: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

Проаналізовано досвід реформування національних поліцейських систем Литви. Основними нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність литовської поліції, є Закон «Про поліцію» та Закон «Про поліцейську діяльність». Зазначено, що реформування національної системи правоохоронних органів у Литовській Республіці пройшло чотири етапи становлення та розвитку. Позитивний досвід роботи поліції Литви заслуговує на його подальше вивчення і впровадження в діяльність Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції МВС України.

Ключові слова: *поліція, стратегічні напрями, результати, Литва, Україна.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку реформи правоохоронної системи, кардинальні зміни у державному будівництві, зокрема, взяття Україною курсу на євроінтеграцію, зумовлюють удосконалення вже існуючих та запозичення новітніх підходів до державного будівництва, реформування поліції та тих інститутів державного

механізму, що є складовою сучасної політики в державі.

Попередні роки продемонстрували неефективність дій української влади щодо здійснення глибоких змін як в суспільному житті, так і правоохоронній галузі. Основними причинами провалу реформ стали відсутність політичної волі щодо здійснення таких перетворень, і насамперед, корупція, що проникла у всі сфери суспільного життя, в тому числі правоохоронні органи [1, с. 4].

Відсутність власного розуміння напрямку здійснення реформ у сфері внутрішніх справ викликала необхідність запросити до їх здійснення іноземних спеціалістів. За таких умов особливого значення набуває досвід держав, які раніше входили до складу СРСР, а в теперішній час є повноправними членами Європейського Союзу – це держави Прибалтики: Литва, Латвія, Естонія [1, с. 5–6]. В даному контексті особливо актуального значення набуває досвід такої країни як Литва, тому що шлях реформування правоохоронної системи в даній країні заслуговує на увагу та глибоке наукове дослідження (пізнання), оскільки при реформуванні Литва взяла на озброєння європейський досвід побудови поліцейської системи управління, яка зараз ефективно працює.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Діяльність поліції, зокрема адміністративну, як в Україні, так і за кордоном, досліджували такі відомі вчені-адміністративісти: О.М. Бандурка, В.Б. Авер'янов, А.Т. Комзюк, Я.М. Бельсон, Ю.П. Битяк, І.В. Дробуш, А.В. Губанов, В.І. Олефір, П.М. Рабінович, О.С. Проневич, А.І. Камінський, М.В. Фільштейн та інші. Однак практично в усіх цих роботах мова йшла насамперед про країни Європи (Польщу, Німеччину, Італію, Великобританію), без врахування досвіду інших країн, серед яких провідне місце належить і Литві. Крім того, в Литві вже тривалий час успішно працює поліція, яка ефективно здійснює правоохоронні функції та робить свій посильний внесок у справу боротьби зі злочинністю. Вважаємо, що аналіз роботи поліції Литви як ключового органу боротьби зі злочинністю є необхідним, що знов-таки зумовлює наукову новизну цієї праці.

Метою статті є з'ясування стратегічних напрямів реформування національної поліцейської системи Литви, а також аналіз можливості використання цього досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Побудова нової поліцейської системи в Литві розпочалася ще до розпаду Радянського Союзу. Перші перетворення мали місце з 1990 року, коли 11 березня 1990 року Верховна Рада Литовської РСР проголосила про перехід до побудови незалежної Литовської Республіки, прийнявши Акт про відновлення незалежності Литви [1, с. 90]. Традиційно вважається, що реформування національної системи правоохоронних органів у Литовській Республіці пройшло чотири етапи становлення та розвитку. В литовській правовій літературі вважається, що на першому етапі реформування литовської поліції, що охоплює 1990–1994 роки, було проведено деполітизацію та становлення національної системи правоохоронних органів незалежної литовської держави [1, с. 90]. На початку першого періоду 11 грудня 1990 року в Литовській Республіці було прийнято Закон «Про поліцію» [2]. Другий етап, який охоплює 1994–2004 роки, пов'язаний з професійним становленням правоохоронної системи, визначенням ролі та місця поліції в суспільстві, активізацією боротьби з корупцією в поліцейських лавах, переходом до системи надання правоохоронних «послуг» населенню, укріпленням довіри населення до своєї поліції. Третій етап реформування правоохоронної системи, який охоплює 2004–2010 роки, пов'язаний набуттям членства в Європейському Союзі, а також НАТО (Литва стала членом НАТО раніше – з 2002 року), інтеграцією поліції до європейських та трансатлантичних структур, налагодження постійного співробітництва з країнами Європейського Союзу та НАТО. Останній, четвертий етап реформування розпочався в 2010 році і продовжується до теперішнього часу і пов'язаний з намаганням Литовської Республіки, її правоохоронних органів, в тому числі поліції, поглибити інтеграційні процеси в частині управління загальною безпекою, а також внутрішньою безпекою, й у сфері внутрішніх справ зокрема [1, с. 90–91].

Головна мета, яку поставили собі керівники відповідних державних структур при реформуванні правоохоронної системи – заміна старої радянської ідеології щодо поліції як карального органу, від чого прагнули відійти керівники держави орієнтуючись на європейські стандарти та цінності.

Правовою основою існування литовської поліції стала Конституція Литовської Республіки 1992 року. Так, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 94 Конституції Литовської Республіки, Уряд Литовської Республіки здійснює управління справами держави, охороняє те-

риторіальну недоторканність Литовської Республіки, гарантує державну безпеку та громадський порядок [3].

В подальшому за базову основу бралось до уваги європейське законодавство та європейський досвід управління, який мав назву «New Public Management», до основних принципів якого належать: звітність поліції перед населенням та суспільством, прозорість діяльності управлінського персоналу та активна участь громадян в організації роботи поліції (співпраця поліції з населенням) [4]. В ході входження Литовської Республіки до складу Європейського Союзу, парламентом Литовської Республіки було прийнято Закон «Про поліцейську діяльність» (The Law on the Police Activity) від 27 жовтня 2000 року № VIII-2048, який деталізує Закон «Про поліцію» 1990 року [5]. Вищевказане свідчить про прагнення Литовської Республіки до докорінних змін: починаючи від законодавчих до структурних змін у діяльності поліції.

Правовою основою діяльності поліції незалежної Литовської Республіки, як вже зазначалося, є Конституція Литовської Республіки, закони цієї країни, а також Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси, постанови та розпорядження урядів, нормативні акти Міністерства внутрішніх справ, поліції, а поліції самоврядування (місцевої поліції) – також рішення органів влади та управління органів самоврядування, що не суперечать законом держави [1, с. 100]. Основними нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність литовської поліції, є Закон «Про поліцію» та Закон «Про поліцейську діяльність», прийнятий на розвиток Закону «Про поліцію» [5].

Як зазначено в ст. 1 Закону «Про поліцейську діяльність», чинний закон зобов'язаний встановити цілі, принципи, основи діяльності поліції Литви, організаційну структуру, основні принципи співробітництва поліції з населенням, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, іншими установами, а також визначити повноваження, права, обов'язки, відповідальність, умови законності при застосуванні примусу, джерела, за якими здійснюється фінансування поліцейський підрозділів [5]. З цього приводу вдало зазначає М.В. Фільштейн, вказуючи, що важливим моментом дослідження є визначення поняття поліції, що надається у «поліцейських» законах [1, с. 100].

За ч. 1 ст. 1 Закону Литви «Про поліцію», поліція Литовської Республіки є «органом державної виконавчої влади, що діє в системі внутрішніх справ Республіки, який забезпечує правопорядок» [2]. За ст. 2 Закону «Про поліцейську діяльність», поліція визначається як система поліцейських органів та офіцерів, які забезпечують громадську безпеку і порядок [5].

Загальноновизнаними та закріпленими у ряді країн Європейського Союзу, а також у Литві, зокрема, є принципи діяльності поліції. До них належать: принцип демократії, верховенства права, гуманізму, законності, соціальної справедливості, гласності та професійної таємності, принципи колегіальності та єдиноначальності, останні знайшли своє відображення й у чинному законодавстві України.

У ст. 4 Закону Литви «Про поліцейську діяльність» зазначено, що поліція забезпечує захист усім без винятку особам, які знаходяться на території Литовської Республіки, незалежно від їх національності, раси, статі, мови, походження, соціального статусу, релігії, віросповідання, наявності судимостей, політичних поглядів. Поліцейська діяльність базується на принципах демократії, поваги до прав людини, гуманізму, моральності, законності, професіоналізму. Працівники не можуть бути членами політичних партій або політичних організацій [5].

Щодо реалізації такого принципу діяльності поліції як законність, то у Литовській Республіці під ним розуміють, що всі працівники органів поліції зобов'язані при виконанні службових обов'язків керуватися лише законами. Посадові особи поліції зобов'язані виконувати накази старшого по званню та посаді поліцейського. В разі отримання посадовою особою поліції наказу або вказівки, що суперечать закону, він зобов'язаний керуватися виключно законом, більш того, про незаконний наказ або вказівку, що були ним отримані, повідомити в Департамент поліції або прокурору (ст. 6 Закону Литви «Про поліцію») [2].

За рейтингом «Worldwide Governance Indicators», індекс верховенства закону, законності (Rule of Law), що розраховується за методикою Всесвітнього банку (ступінь дотримання державою норм чинного законодавства, ефективність законодавчої системи, рівень злочинності, ставлення громадян до органів державної влади, ефективність роботи поліції, інших державних органів), у Литви має тенденцію до постійного безперервного зростання: за півтора десятиріччя рейтинг Литви виріс практично на 20 відсотків –

з 58,9 до 78,4 [6].

Законом Литви «Про поліцію» визначено, що будівлі під республіканські поліцейські підрозділи, що діють на місцях, а також на підрозділи поліції органів місцевого самоврядування, виділяються органами місцевого самоврядування. На них також покладено обов'язок забезпечувати технічну експлуатацію цих приміщень, їх опалення, освітлення, а в необхідних випадках – ремонт цих приміщень. За ст. 50 Закону, забезпечення приміщеннями, обладнанням, засобами зв'язку підрозділів транспортної поліції здійснюється також за рахунок тих відомств, що вони обслуговують [2].

Законодавче закріплення порядку фінансування поліції свідчать про обмежені можливості державного бюджету Литви щодо повного бюджетного фінансування роботи поліції. Однак, як свідчить зібрана інформація, зазначений спосіб фінансування окремих потреб і окремих підрозділів поліції не впливає суттєво на рівень корупції в поліцейському середовищі та ефективність її діяльності [1, с. 109–110].

Фінансування поліцейської діяльності є важливим чинником не тільки ефективної роботи правоохоронної системи, але й засобом подолання корупції, без чого ефективна робота поліції є неможливою, тому Європейські організації, які впроваджують реформи в правоохоронній сфері, наполягають при цьому на необхідності суттєвого збільшення заробітної плати працівникам поліції, наданні їм гарантованого соціального «пакета», звільнення їх від пошуку матеріальних і фінансових ресурсів для забезпечення своєї діяльності, а повністю забезпечити потреби на технічне забезпечення поліцейської діяльності [7].

Надаючи відповідні фінансові ресурси поліції, держава здійснює відповідні заходи контролю по їх витратах. Так, за ст. 10 Закону Литви «Про поліцейську діяльність», контроль за діяльністю поліції здійснюється Міністром внутрішніх справ Литви та підпорядкованими йому підрозділами. Окрім того, Генеральний комісар поліції, як керівник усієї системи поліції, здійснює внутрішньовідомчий контроль за діяльністю підлеглих. Нагляд за законністю в діяльності поліції здійснюється Прокурором Республіки, контроль за діяльністю поліції в межах наданих законами повноважень здійснюється парламентом, Урядом, Державним контролером, іншими позавідомчими органами [5].

Висновки. Таким чином, проаналізований позитивний зарубіжний досвід діяльності поліції свідчить про те, що Литовська Республіка після обрання незалежності стала на довгий шлях реформування правоохоронної системи та створення нового органу – поліції.

Побудова правоохоронної системи здійснювалась відповідно до положень Конституції Литви, законів та підзаконних нормативно-правових актів, актів Кабінету Міністрів Литовської Республіки, актів Міністерства внутрішніх справ, міжнародно-правових договорів та угод, зокрема Європейського Союзу.

Поліція, відповідно до законодавства Литви, є органом, що відповідає за виконання своїх професійних обов'язків. Це стосується всіх завдань, що передбачені чинним законодавством Литовської Республіки. Натомість, Міністерство внутрішніх справ, вирішуючи стратегічні завдання, пов'язані із забезпеченням внутрішньої безпеки, позбавлено права втручання у виконання органами поліції своїх функцій [1, с. 174–175].

Ключовим та успішним при реформуванні поліції в Литві стала зміна ставлення до діяльності та апарату правоохоронної системи. Цьому сприяла докорінна зміна «філософії» поліцейської діяльності, коли поліція з карального органу перетворилась на орган, що надає своєрідні правоохоронні послуги населенню. На озброєння Департамент поліції Литви взяв європейську модель організації поліцейської роботи у взаємодії з населенням під назвою «community policing», що призвело до мінімізації втручання поліції в суспільне життя та збільшення поваги населення до поліцейських органів, бажання надавати їм всляку необхідну допомогу [1, с. 176]. Тобто реформи, що були успішно проведені в Литовській Республіці, залишивши по собі позитивний слід, стали прикладом до позитивного досвіду країнам, що лише стають на шлях реформування (як, наприклад, Україна). Це означає, що при подальшій розбудові Національної поліції в Україні доцільним є використання, як вже зазначалося, позитивного досвіду Литви, у контексті побудови нової якісної діяльності Національної поліції в Україні.

На підставі вищевикладеного можна сказати про те, що позитивний досвід роботи поліції Литви заслуговує на його подальше вивчення і впровадження в діяльність Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції МВС України.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо дослідження досвіду роботи поліції в інших країнах Європи.

Бібліографічні посилання

1. Фільштейн М.Ф. Полицейські органи Прибалтійських держав – членів Європейського Союзу (Латвія, Литва, Естонія): організація та правове забезпечення діяльності в сфері внутрішніх справ: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 228 с.
2. О полиции: Закон Литовской Республики от 11.12.1990 года № I-851. Официальный сайт МВД Литовской Республики. URL: //http://vrm.lrv.lt.
3. Конституция Литовской Республики. Принята гражданами Литовской Республики на референдуме 25.10.1992. URL: // http://worldconstitutions.ru/?p=115.
4. Коробкин Е., Воробьев А. Реформа правоохранительных органов Литвы. Комплексный анализ. URL: //http://project24988.tilda.ws.
5. О полицейской деятельности: Закон Литовской Республики от 27.10. 2000 года № VIII-2048. URL: //http://vrm.lrv.lt.
6. Рейтинг Литвы за индексом Верховенства закону. URL: // http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp.
7. Институт проблем правоприменения при Европейском университете в Санкт-Петербурге. URL: //http://pravo.ru/ store/doc/doc/pm_4_chis_i_finan_final.pdf.

Надійшла до редакції 23.08.2018

SUMMARY

Chumak V.V. Reform of the national police system of Lithuania: strategic directions and results.

The experience of reforming Lithuanian national police systems has been analyzed. The main legal documents regulating the activities of the Lithuanian police are the Law "On Police" and the Law "On Police Activity". The construction of a new police system in Lithuania began before the collapse of the Soviet Union.

It is noted that the reform of the national system of law enforcement agencies in the Republic of Lithuania has covered four stages of formation and development.

It was pointed out that the key and successful at reforming the police in Lithuania was the change of attitude towards the activity and apparatus of the law-enforcement system. This was aided by the radical change in the "philosophy" of police activity, when the police from a punitive organ turned into a body that provides peculiar, law enforcement services to the population. For the arming, the Lithuanian Police Department has adopted a European model of policing in community-policing, which has minimized police interference in public life and increased public accountability to the police, and the desire to provide them with all necessary assistance. That is, the reforms that were successfully carried out in the Republic of Lithuania, leaving a positive track on their own, have become an example of positive experience for countries that are only on the path of reform (such as Ukraine). This means that, in the further development of the National Police in Ukraine, it is expedient to use, as already noted, the positive experience of Lithuania, in the context of building a new qualitative activity of the National Police in Ukraine.

It is stressed that the principles of the police activity in Lithuania include: the principle of democracy, the rule of law, humanity, legality, social justice, transparency and professional secrecy, the principles of collegiality and unity of command, and the latter have been reflected in the current legislation of Ukraine.

It is noted that the positive experience of the Lithuanian police forces deserves to be further studied and implemented into the activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the National Police of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Keywords: police, strategic directions, results, Lithuania, Ukraine.

УДК 342.9

Щокін Р.Г. ©

кандидат юридичних наук
(Міжрегіональна Академія управління персоналом)

DOI:10.31733/2078-3566-2018-3-74-78

**АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА
ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ**

Досліджено теоретичний зміст поняття «адміністративний договір» у сфері освіти та з'ясовано його особливості. Вказано на важливість поширення такої форми публічного адміністрування у сфері освіти, як вчинення адміністративних договорів, необхідність удосконалення правового регулювання в цій сфері. Запропоновано авторське поняття адміністративного договору у сфері освіти, виокремлено особливості та види.

Ключові слова: освіта, публічне адміністрування у сфері освіти, договір, адміністративний договір, форма публічного адміністрування, публічна адміністрація.

© Щокін Р.Г., 2018